

УДК 378.147 (371.126)

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ КЕЙС-МЕТОДУ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

Товканець Г.В.

В статті охарактеризовано кейс-метод як форму інтерактивних технологій. Визначено умови ефективності та роль кейс-методу у формуванні професійної компетентції майбутнього фахівця. Виокремлено типи кейсів.

Ключові слова: інтерактивні технології, кейс-метод, типи кейсів, педагогічна та освітня цінність, професійна педагогічна підготовка

В останні роки у зв'язку з трансформаційними суспільно-економічними та освітніми процесами в системі вищої школи України відбувається пошук нових технологій навчання. Обумовлюється необхідність такого пошуку насамперед загальною спрямованістю розвитку освіти, її орієнтації не стільки на одержання конкретних знань, скільки на формування професійної компетентності, умінь і навичок розумової діяльності, розвиток здібностей особистості. Сучасний педагог повинен володіти здатністю оптимальної поведінки в різних ситуаціях, відрізнятися системністю і ефективністю дій в ринкових інтеграційних та глобалізаційних умовах. Тому у процесі професійної підготовки важливо застосувати інтерактивні методи та інноваційні технології навчання, що сприятимуть формуванню активної життєвої позиції, професійних вмінь, загальнолюдських цінностей.

Інтерактивні технології були предметом розгляду вітчизняних (В.М.Галузинський, М.Б.Євтух, О.І.Пометун, М.Д.Ярмаченко) та зарубіжних вчених (В.Донхем, Л.Рейнольд). Науковці і практики підкреслюють, що інтерактивні технології дають можливість збагачувати світоглядну і моральну основу суджень як окремої особливості, так і громадської думки студентського колективу [1-6]. Серед значної кількості моделей інтерактивних технологій варто виокремити технології ситуативного моделювання, зокрема метод аналізу ситуацій – кейс-метод, що дозволяє вести навчання в режимі діалогу, під час якого відбувається взаємодія учасників педагогічного процесу з метою формування взаєморозуміння, спільного вирішення навчальних завдань, розвитку особистісних якостей учасників [7]. На нашу думку, питанням застосування кейс-методу у професійній педагогічній діяльності приділено недостатньо уваги, що і зумовило предмет нашого дослідження.

Метою статті є характеристика кейс-методу як технології аналізу ситуацій та визначення його ролі у професійній педагогічній

підготовці майбутнього фахівця.

Відзначимо, що кейс-метод – це навчальні конкретні ситуації, які спеціально розробляються на основі фактичного матеріалу з метою подальшого розбору на навчальних заняттях [6].

Батьківщиною кейс-методу є Сполучені Штати Америки, а саме Школа бізнесу Гарвардського університету, де 1910 році окрім традиційних занять - лекцій та практикумів – введено в навчальний процес додаткові, що проводяться у формі дискусії зі студентами з розбору конкретної, реальної управлінської ситуації [5, с.112].

Суть кейс-методу полягає в ініціюванні самостійного вивчення ситуацій студентами, формуванні їх власного бачення проблем та їх вирішенні, виробленню вміння дискутувати і обговорювати ситуацію між студентами та викладачами. У ході розбору ситуації студенти вчаться діяти в «команді», проводити аналіз і приймати управлінські рішення.

Концептуальність ідеї кейс-методу полягає в наступному [2]:

1. Отримання знань з дисциплін, істина в яких плюралістична, тобто немає однозначної відповіді на поставлене питання, а є кілька відповідей, які різні за ступенем істинності.
2. Вироблення знань, а не оволодіння готовими знаннями, співтворчість студента і викладача, що створює атмосферу демократичності в процесі отримання знань.
3. Результат застосування методу - не тільки знання, а й навички професійної діяльності.
4. Розробка моделі конкретної ситуації, що відбувається в реальному житті, і відображає комплексу знань і практичних навичок, які студентам потрібно отримати; при цьому викладач виступає в ролі ведучого, що генерує питання, фіксує відповіді та підтримує дискусію.
5. Спрямованість на розвиток системи цінностей студентів, професійних позицій, життєвих установок, своєрідного професійного світогляду.

Умовами ефективності кейс-методу є: чіткість визначеної та сформульованої мети створення; відповідність рівня складності; ілюстрування декількох аспектів реальної ситуації; актуальність проблеми; ілюстрація типових ситуацій; спрямування на розвиток аналітичного мислення; створення дискусійної ситуації; наявність

кількох рішень.

На нашу думку, варто звернути увагу на поетапну систему підготовки кейса, яку пропонує М.Малініна:

1. Визначення мети створення кейса.
2. Ідентифікація відповідної мети конкретної реальної ситуації.
3. Проведення попередньої роботи з пошуку джерел інформації для кейсу. Джерелами інформації для кейсів можуть бути різні телевізійні програми, документальні фільми, кіно; журнальні статті, газетні публікації, звіти; Internet ресурси. Інформацію можна також почерпнути з реальних педагогічних ситуацій.
4. Збір інформації і даних для кейса при використанні різних джерел, включаючи контакти з різними освітніми установами та підготовка первинного варіанту подання матеріалу в кейсі, що включає макетування, компоновання матеріалу, визначення форми його подачі (письмовий, відео тощо).
5. У разі якщо інформація містить дані по конкретній освітній установі необхідне одержання дозволу на використання матеріалу для підготовки кейсу.
6. Обговорення кейса із залученням для цього як можна більш широкої аудиторії і отримання експертної оцінки колег перед його апробацією. Результатом такої оцінки може бути внесення необхідних змін і та удосконалення змісту кейса.
7. Підготовка методичних рекомендацій з використання кейсу. Розробка завдання для учасників і можливих питань для ведення дискусії і презентації кейсу, опис передбачуваних дій на занятті в момент обговорення кейсу [4, с.5].

Варто зазначити, що на перший погляд кейси нічим не відрізняються від завдань, які використовуються при проведенні семінарських та практичних занять. Але підкреслимо, що цілі використання завдань і кейсів в навчанні різні. Завдання забезпечують матеріал, що дає студентам можливість вивчення і застосування окремих теорій, методів, принципів. Навчання за допомогою кейсів допомагає студентам сформувати широкий набір різноманітних навичок. Завдання мають, як правило, одне рішення і один шлях, що приводить до цього рішення. Кейси мають багато рішень і безліч альтернативних шляхів, що приводять до нього.

Зауважимо, що в залежності від різних ознак, дослідники поділяють кейси на різні групи.

За складністю кейси поділяються на:

- ілюстративні навчальні ситуації – кейси, мета яких – на певному практичному прикладі навчити студентів алгоритму прийняття правильного рішення в певній ситуації;
- навчальні ситуації – кейси з формуванням проблеми, в яких описується ситуація в конкретний період часу, виявляються і чітко формулюються проблеми; мета такого кейсу – діагностування ситуації і самостійне прийняття рішення із зазначеної проблеми;
- навчальні ситуації – кейси без формування проблеми, в яких описується більш складна, ніж у попередньому варіанті ситуація, де проблеми чітко не виявлено, а представлена в статистичних даних, оцінках громадської думки; мета такого кейсу – самостійно виявити проблему, вказати альтернативні шляхи її вирішення з аналізом наявних ресурсів;
- прикладні вправи, в яких описується конкретна ситуація, що склалася, пропонується знайти шляхи виходу з неї; мета такого кейсу – пошук шляхів вирішення проблеми.

- ілюстрація проблеми, рішення або концепції в цілому.

Н.Федянін та В.Давиденко поділяють кейси на такі типи:

- структурований (highly structured) «кейс», в якому дається мінімальна кількість додаткової інформації; при роботі з ним студент повинен застосувати певну модель або формулу; у завдань цього типу існує оптимальне рішення;

- «маленькі нариси» (short vignettes), що містять, як правило, від однієї до десяти сторінок тексту та одну-дві сторінки додатків; вони знайомлять тільки з ключовими поняттями і при їх розборі студент повинен спиратися ще й на власні знання;

- великі неструктуровані «кейси» (long unstructured cases) обсягом до 50 сторінок - найскладніший з усіх видів навчальних завдань такого роду; інформація в них дається дуже докладна, в тому числі і абсолютно непотрібна; найнеобхідніші для розбору відомості, навпаки, можуть бути відсутніми; студент повинен розпізнати такі «каверзи» і впоратися з ними;

- «кейси»-першовідкривачі (ground breaking cases), при розборі яких від студентів вимагається не тільки застосувати вже засвоєні теоретичні знання та практичні навички, але й запропонувати щось нове, при цьому студенти та викладачі виступають в ролі дослідників. Останнім часом дедалі популярнішими стають мультимедійне подання кейсів, що дозволяє поєднувати в собі переваги текстової інформації та інтерактивного відеозображення [8].

Підкреслимо, що педагогічна цінність кейс-методу полягає в тому, що у процесі навчання інтенсивно розвиваються особистісні та професійні здібності, формуються практичні наступні навички та вміння:

- аналітичні (вміння відрізнити дані від інформації, класифікувати, виділяти суттєву та несуттєву інформацію, аналізувати, представляти та добувати її, знаходити пропуски інформації і вміти відновлювати їх);
- творчі (знаходити кілька рішень та вибирати оптимальні для відповідної ситуації);
- комунікативні (уміння вести дискусію, переконувати оточуючих, захищати власну точку зору, переконувати опонентів, складати короткий, переконливий звіт).
- соціальні (оцінювати поведінку людей, удосконалювати вміння слухати, підтримувати в дискусії чи аргументувати протилежну думку)..

Для досягнення освітнього ефекту будь-яка ситуація, представлена в кейсі, обов'язково повинна містити в собі проблему, яку необхідно визначити, описати, а також спробувати знайти причину її виникнення. При цьому бажано, щоб проблема не була явно окресленою, вона повинна бути певною мірою завуальованою, захищеною за описом дії, що відбувається. В поданих матеріалах не може бути дано варіантів рішення, оскільки саме в самостійному пошуку цього рішення або рішень і полягає освітній потенціал методу.

Висновки. Використання кейс-методу в професійній підготовці майбутнього фахівця дозволяє підвищити пізнавальний інтерес до дисциплін, що вивчаються, поліпшити розуміння суспільних законів, сприяє розвитку дослідницьких, комунікативних та творчих навичок прийняття рішень. Основна ж функція кейс-методу – вчити студентів вирішувати складні неструктуровані проблеми, які неможливо вирішити аналітичним способом. Кейс активізує студентів, формує самостійність мислення та цілеспрямованість особистості, що в умовах європейської та світової інтеграції забезпечить реалізацію професійного та інтелектуального потенціалу.

Подальші розробки проблеми пов'язані з технологією проведення занять із застосуванням кейс-методу, наповненням ситуаційного змісту, застосуванням комплексного підходу до вибору форм навчання з метою створення привабливої для студентів структури практичної підготовки, підвищення педагогічної майстерності, удосконалення студентами та викладачами навичок та стилю поведінки в педагогічному спілкуванні, використанням можливостей мультимедіа та Інтернету.

Література

1. Волокова Н.П. Педагогіка. Навчальний посібник / Наталія Петрівна Волкова. – Київ: Видавничий центр «Академія», 2003. – 616 с.
2. Долгоруков А. Метод case-study как современная технология профессионально-ориентированного обучения [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vshu.ru/lections.php>
3. Інтерактивні методи навчання: Навчальний посібник. [Текст] / За заг. ред. П.Шевчука і П.Фенриха. – Щецін: Вид-во WSAP, 2005. – 170 с.
4. Малиніна М. Метод case_study в неформальному освітньому середовищі / Марина Малиніна // Адукатар. – 2002. – № 2. – С.2-7
5. Михайлова Е.А. Кейс и кейс-метод: общие понятия / Е.А. Михайлова // Маркетинг. – 1999. – №1. – С.109-117

6. Метод изучения ситуаций (case study) в образовании: его история и применение. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.management.com.ua/be/be035.html>
7. Пометун О.І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання / О.І.Пометун, Л.В.Пироженко. – К.: А.С.К., 2004. –192 с.
8. Федянин Н.Чем «кейс» отличается от чемоданчика? / Н.Федянин, В.Давиденко // Образование за рубежом. – 2000. – № 7. – С.52-56

Товканец А.В.

Особенности применения кейс-метода в процессе профессиональной подготовки будущего специалиста

В статье дана характеристика кейс-метода как формы интерактивных технологий. Определены условия эффективности и роль кейс-метода в формировании профессиональной компетенции будущего специалиста. Выделены типы кейсов.

Ключевые слова: интерактивные технологии, кейс-метод, типы кейсов, педагогическая и образовательная ценность, профессиональная педагогическая подготовка.

Tovkanets G.V.

Peculiarities of application of case-method in training the future specialist

The author of the article has characterized the case-method as a form of interactive technologies. The conditions of effectiveness and the role of case-method in the formation of professional competence of the future specialist have been defined as well as the types of cases.

Key words: interactive technology, case method, the types of cases, the pedagogical and educational value, professional teacher training.